TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURASI HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENT

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI TO‘PLAMI

FUQAROLAR PLASTIK KARTALARI KIBRXAVFSIZLIGINI TA’MINLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH” (MY CARD MOBIL ILOVASI)

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

Elektron nashr. 599 sahifa.
2026-yil, fevral.

Bosh muharrir:
Mo‘minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Nasimov Rashid

Muharrir:
Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih:
Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner:
Egamberdiyev Elyor

Tahrir hay’ati:

1. Mo‘minov Bahodir (hay'at raisi)
2. Rashid Nasimov (hay'at raisi o‘rinbosari)
3. Marat Raxmatullayev (O‘zbekiston)
4. Muxammadjon Musaev (O‘zbekiston)
5. O‘tkir Xamdamov (O‘zbekiston)
6. Ali Xikmet (AQSh)
7. Dmitriy Rodionov (Rossiya)
8. Dilnoza Muhammadieva (O‘zbekiston)
9. Gayrat Ishanxodjaev (O‘zbekiston)
10. Nodir Rahimov (O‘zbekiston)
11. Akmal Abdusalomov (J. Koreya)
12. Xamza Eshankulov (O‘zbekiston)
13. Iles Xujayarov (O‘zbekiston)
14. Mexriddin Raximov (O‘zbekiston)
15. Murodjon Sultanov (O‘zbekiston)
16. Bekmurodov Ulug‘bek (O‘zbekiston)
17. Alisher Qobilov (O‘zbekiston)
18. Iroda Abdullaeva (O‘zbekiston)
19. Burova Ekaterina (Rossiya)
20. Xodiyeva Gulmira (O‘zbekiston)
21. Sultonboyeva Munira (O‘zbekiston)

Jamoatchilik kengashi:

1. Gul Tokdemir (Turkiya)
2. Umid Axmedov (Daniya)
3. Marko Porta (Italiya)
4. Xristo Beloev (Bolgariya)
5. Muxriddin Muhitdinov (J.Koreya)
6. Boshtyan Brumen (Sloveniya)
7. Bibigul Koshoeva (Qirg‘iziston)
8. Olga Dzyabenko (Ispaniya)
9. Stefani Estlund (Lyuksemburg)
10. Sanjar Iskandavor (O‘zbekiston)
11. Aydos Sarsembayev (Qirg‘iziston)
12. Svetomir Vasilev (Bolgariya)
13. Pap Solt (Vengriya)

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MOLIYA SOHASINING INNOVATSION RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 7
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Mamadyarovna Go'zal Norboyevna
MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI CHEKKA HUDUDLARDA IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI..... 13
Eshov Mansur Po'latovich
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURA HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENTI FAOLIYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI. 20
Babadjanov Atxam Axmadjanovich
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ 26
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA XIZMATINING FISKAL FAOLIYATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.. 32
Farxodov Farrux Furqatovich, Toshpo'lotova E'zoza Latifjonovna
SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI QISQARTIRISH YO'LLARI 38
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA TO'LOVLARINI UNDIRISHNI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 43
Pardayev To'lqin Nasirovich
QARZ MUNOSABATLARINI RAQAMLASHTIRISH: IQTISODIY VA HUQUQIY MUNOSABATLARDAGI AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI 47
Quramboev Jamshid Rashid o'g'li
EVALUATING THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN USING A MULTIPLE LINEAR REGRESSION MODEL 50
Rakhimberdiev Kuvonchbek Bakhtiyorovich
TASHQI SAVDO OPERATSIYALARIDA DEBITOR QARZDORLIKLARNI BOSHQARISHNING RAQAMLI MODELI VA RISK-MONITORING TIZIMI 56
Tashmuxamedov Dilmurod Mirabzalovich
WAYS TO REDUCE THE RISK OF DIGITAL ATTACKS IN BANKING AND GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEMS 62
M.N. Umarova
MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH KICHIK BIZNES IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH OMILI SIFATIDA 69
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY MASALALARI 76
Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich
MAHALLIY GILAM ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKDA TAHDIDLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI 81
Arziyeva Sevinch Shomurot qizi
TASHQI SAVDODA XATARLARNI KAMAYTIRISHDA SAVDONI MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH 85
Babadjanov Shuhrat Atxamovich
KORXONALAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING KONTSEPTUAL VA METODOLOGIK ASOSLARI 92
Jamoliddinov Jobirbek Bohodir o'g'li
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI 97
Karimov Alibek Valiyevich
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH OMILLARI NOMUTANOSIBLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH VA UNI BARTARAF ETISH MEXANIZMI 102
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna
КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ С ПОМОЩЬЮ SWOT-АНАЛИЗА 108
Набиев Бехзод Шавкатович
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH HAMDA QO'LLAB-QUVVATLASHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI 114
Tashmuxamedova Yayra Atxamovna, Teshayev Sayimbek
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 120
Toxirova Mushtariybegim Yashnarjon qizi
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH STRATEGIYASI 124

Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Umarova Nargiza Xoldarovna
РАЗРАБОТКА ЭФФЕКТИВНОЙ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 134

Турсунов Бобир Ортикмирзаевич
KIMYO SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 141

Tursunxo‘jayev Sardor Jamoliddin o‘g‘li
MAMLAKAT QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI 147

Umarova Nargiza Xoldarovna
YENGIL SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 154

Sadriddinova Nigora
RAQAMLI MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI TUMANLAR O‘RTASIDAGI IJTIMOIY FARQNI KAMAYTIRISH MODELI 162

Xakimov Ziyodulla Ahmadovich, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o‘g‘li
O‘ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT KO‘LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O‘RNI 170

Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o‘g‘li
YASHIRIN IQTISODIYOT KO‘LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH: O‘ZBEKISTON BOJXONA ORGANLARI TAJRIBASI 176

Makkamov Z.X., Soatov S.S.
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI XALQARO SAVDODA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 182

Muxtorov Boburmirzo Bahodir o‘g‘li
RAQAMLI TO‘LOV TIZIMLARI VA ELEKTRON HISOB-KITOBLARNING YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARI 188

Norsafarov Bunyodshoh Muhiddinzoda
PROSPECTIVE INDICATORS FOR MANAGING THE LEGALIZATION OF THE INFORMAL SECTOR AND INFORMAL EMPLOYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 192

Qoraboyev Nuriddin Pardaboy o‘g‘li
YASHIRIN IQTISODIYOT KO‘LAMINI QISQARTIRISHDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO‘RSATILAYOTGAN BANK XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING RAQAMLI YO‘NALISHLARI 196

To‘patillayeva Gulnoza Sirojiddin qizi
BIG DATA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA SOLIQ RISKLARINI ANIQLASH VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH IMKONIYATLARI 201

Yakubova Nargiza Tursunbayevna, Maxmudov Jasurbek Ulug‘bek o‘g‘li
SOLIQLAR YOKI BOSHQA MAJBURIY TO‘LOVLARNI TO‘LASHDAN BO‘YIN TOVLASH JINOYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIRI 208

Axmedov Zafar Bozorboyevich
DAVLATLARNING IQTISODIY JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDAGI XALQARO HAMKORLIGI: XALQARO TASHKILOTLAR, FATF STANDARTLARI VA AMALIY MEXANIZMLAR 213

Tashmuxamedova Yayra Atxamovna
IQTISODIY JINOYATLARNI ANIQLASH VA ULARGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING O‘RNI 221

Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, Tursunov Bobir Ortiqmirzayevich, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 226

Azlarova Mushtariybegim Abror qizi
RAQAMLI TO‘LOV TIZIMLARI XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA DAVLAT INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINING ROLI 232

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Azlarova Aziza Axrorovna
MOLIYAVIY SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O‘RNI 238

Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi, Sattorova Nasiba G‘anijon qizi
AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH BO‘YICHA XORIJIY ILMIY YONDASHUVLAR TAHLILI 244

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Muzaffarova Dilbar Mamalatif qizi
MAHALLIY OLIMLAR TADQIQOTLARIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIK VA BANK XIZMATLARI MASALALARI 251

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi
BANK PLASTIK KARTALARI VA SHAXSIY HISOB RAQAMLARINI NAZORAT QILISH TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI 258

Azlarova Aziza Axrarovna, Sattorova Nasiba G‘anijon qizi
AUTENTIFIKATSIYA SXEMALARINI TAHLIL QILISH VA ULARNING AFZALLIKLARI HAMDA KAMCHILIKLARI 265

Ahmedova Nilufar Shukratovna, Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna
PLASTIK KARTALAR XAVFSIZLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI MAVJUD KIBERXAVFSIZLIK TAHDIDLARI TAHLILI 272
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi
ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLARDA PLASTIK KARTALAR VA RAQAMLI TO'LOVLAR XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TAJRIBALARI: FINTECH PLATFORMALARINING QIYOSIY TAHLILI VA MYCARD MOBIL ILOVASINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAVSIYALAR 278
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Mashrapova Sabina Turobjonovna
AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARI 285
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna
AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI 292
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ 298
Назарова Гулчехра Нурмухамбетовна
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА 305
Назарова Гулчехра Нурмухамбетовна
MOLIYAVIY INKLUZIYADA KIBERXAVFSIZLIKNING O'RNI VA UNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: BANK MOBIL ILOVALARI MISOLIDA 313
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi
MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISHDA SOLIQ SAVODXONLIGINING O'RNI 318
Irgashev Anvar Farxodovich
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALTERNATIV KREDIT SKORING TIZIMLARINING AHAMIYATI 322
Lazizbek Ravshanov Baxtiyor o'g'li
THE ECONOMIC ESSENCE OF LABOR AND ITS INTERPRETATION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS 325
Nomozov Ilhomjon Ziyadullah ugli
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH AMALIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 328
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi
THE ROLE OF RITUALS IN ATTRACTING TOURISTS 331
Freshta Qayoumi
O'ZBEKISTONDA REKREATSION TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-AMALIY O'ZIGA XOS JIHATLARI 333
Po'latova Mavluda Sanjar qizi
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLAR KESIMIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH 336
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIDAN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI 340
Valijonov X.A.
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDAGI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGI MASALALARI 344
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich
KIMYO SANOATI KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA UNI OSHIRISHNING MAKRO DARAJADAGI TAHLILI 347
Suyarov Shahzod Salim o'g'li
INVESTITSIYON MUHITNI SAMARALI BOSHQARISHDA INNOVATSION OMIL TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 350
To'rayev Jasurali To'rayevich
SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI: DH-ROI-EM MODELI ASOSIDA 353
Omonov Olim Murodullaevich

РИСКИ ЛИКВИДНОСТИ ПРИ ОБЕСПЕЧЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫХ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ 355
Садыков Азиз Миршарапович
THE ROLE OF TECHNOLOGY IN RESTAURANTS AND ENHANCING OFFERINGS FOR TOURISTS 358
Freshta Qayoumi
INVESTITSIYA FAOLLIGI MINTAQAVIY IQTISODIY XAVFSIZLIK OMILI SIFATIDA 360
Islamov Anvar Ashirqulovi
ASSESSING DIGITAL MATURITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: AN INTEGRATED FRAMEWORK APPROACH 363
Berdiyev Temurbek Makhmudullo ugli
SANOAT TARMOG‘INI IQTISODIY RIVOJLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI 363
Ne’matov Shoxruxbek Ma’murjon o‘g‘li
CHANGES IN TEXTILE INDUSTRY OUTPUT AND THE FACTORS INFLUENCING IT 367
Xushvaqtov Shuhrat Abduraufovich
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY HISOBOTI AUDITINING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI 371
Ibragimov Nodirbek Baxodir o‘g‘li
O‘ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARI AUDITINING HUQUQIY-ME’YORIY ASOSLARI VA HOZIRGI HOLATI 373
Ibragimov Nodirbek Baxodir o‘g‘li
KAM XARAJATLI TASHUVCHILAR MODELINING MOHIYATI 376
Suyunov Alisher
O‘ZBEKISTONDA EKOLOGIK MEHMONXONALAR FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA HORIJIY TAJRIBANI QO‘LLANILISHI 379
Abidova Dilfuza Igamberdievna
ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ТУРИЗМЕ КАК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦИИ СПРОСА И ПРЕДЛОЖЕНИЯ 382
Абидова Дилфуза Игамбердиевна
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH 385
M. M. Abdurahmanova
ERKIN IQTISODIY ZONA ISHTIROKCHILARIGA BERILGAN SOLIQ IMTIYOZLARI 389
Davlayev G‘olib Ashurovich
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA YASHIL TRANSFORMATSIYA VA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI 392
Xaydarova Kamola Axinjanovna
ERKIN IQTISODIY ZONALARDA FAOLIYAT YURITUVCHI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI ZAMONAVIY INFRATUZILMA BILAN TA’MINLASHNING HUQUQIY VA IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 395
Davlayev G‘olib Ashurovich
O‘ZBEKISTONDA QURILISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR 398
Asadova Maftuna Sa’dullayevna
YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI IQTISODIYOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 401
Xolikov S.X.
YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI IQTISODIYOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 404
S.X. Xolikov
DAROMADLAR VA XARAJATLARNI BOSHQARISH KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 408
Aymuxammedova Amina Kakajanovna
QISHLOQ XO‘JALIGI AGROTEXNOLOGIYALARINI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH 411
Jollibekov Vladimir Baxtiyarovich
TOWARDS A GREEN ECONOMY IN UZBEKISTAN: REGIONAL DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL CHALLENGES 413

Khakimdjanova Surayyo Khabibullayevna
TOWARD RESPONSIBLE HYDROCARBON DEVELOPMENT: SUSTAINABILITY AND ENVIRONMENTAL ACCOUNTABILITY 417
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi
MINTAQAVIY IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 420
Islamov Anvar Ashirqulovich
O'ZBEKISTON SANOAT TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLARI DINAMIKASI 423
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li
TIJORAT BANKLARINING ONLAYN XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XALQARO TAJRIBASI 427
Jumaniyozova M. Y.
HAVO TRANSPORTIDA YUK TASHISH BOZORIDA KICHIK TADBIRKORLIKNING TASHKILIY-HUQUQIY SHAKLLARI: GSA/ GSSA AGENTLIK HAMDA EKSPEDITORLIK MODELLARI TAHLILI 430
Anvarova Dilfuza Abdusattor qizi
RAQAMLI PLATFORMALAR VA IJTIMOIY MEDIA TARMOQLARINING TURIZM SOHASIDA ISTE'MOLCHI XATTIHARAKATLARIGA TA'SIR MEXANIZMLARI 435
Jumayev Bobomurod Nurmaxmat o'g'li
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ELEKTRON XIZMATLARNING ISTIQBOLLARI VA TAHLILI 438
Otaboyev Nodirbek Oybek o'g'li
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA EKOLOGIK AKTIVLAR VA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 441
Mirzaev Komiljon Abdullajonovich
BIOLOGIK AKTIVLARNI HAQQONIY QIYMATDA BAHOLASHNING KO'P OMILLI MODELI VA ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH MASALALARI 444
Axmetova S. S.
YASHIRIN IQTISODIYOTNING VUJUDGA KELISH OMILLARI VA SABABLARINING NAZARIY ASOSLARI 448
Raxmonov Azizjon Sadullayevich
BOJXONA IMTIYOZLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARIVA XALQARO TAJRIBASI 455
Latipov Jahongir Shavkatovich
QURILISH SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARINING TARKIBI VA ULARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 459
Asadova Maftuna Sa'dullayevna
MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI IQTISODIY TIZIMLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING DINAMIKASI VA USTUVOR YO'NALISHLARI 463
Karimov Odiljon Boqiyevich
SOLIQ NAZORATINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 466
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHNING STRATEGIK TENDENSIYALARI 468
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHNING KONSEPTUAL YONDASHUVLARI 471
Abduganiyev Shoxruxbek Shavkatbek o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XUSUSIY TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH 476
Primkulova Zilola Abrorovna
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLAR XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH 480
Shamsikulova Moxina bonu Furkatovna
MIGRATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY

MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 483
Yoqubjon Toxirov
FORSAYT TEXNOLOGIYASI ORQALI TA’LIM MUASSASASI RAHBAR XODIMLARNING MA’NAVIY QIYOFASINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 487
Nuriyeva Umida Buribayevna
PROJECT-BASED ORGANIZATIONS UCHUN KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN KADRLAR SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH 491
Qarshiboyev Jasur Fazliddin o‘g‘li
SUG‘URTA SHARTNOMASINING HAYOTIY SIKLI BO‘YICHA XARAJATLARNI GURUHLASH MASALALARI 494
Murodov Habibullo Qodir o‘g‘li
TIJORAT BANKLARI RESURSLARI TARKIBIDA AHOLI OMONATLARI ULUSHINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 498
Melikov Otabek Maxmadaminovich
“MUVAFFAQIYATLI HARAKATLAR” (SUCCESSFUL EFFORTS) USULI ASOSIDA GEOLOGIYAQIDIRUV XARAJATLARINI KAPITALLASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 500
Rizayev Nurbek Qodirovich
Izbasarov Bahodir Ergashevich
BIZNESDA RISKLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI 504
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi
AHOLINI IJTIMOIY HIMOYA QILISH IJTIMOIY INSTITUTINING MOHIYATI, ROLI VA AHAMIYATI 507
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna
MAXSUS IQTISODIY VA SANOAT ZONALARIDA KO‘P TARMOQLI KORXONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISHDA ILG‘OR XORIJIY TAJRIBALAR VA MODELLARDAN FOYDALANISH 510
Xusanova Malohat Mingnorovna
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION FAOLIYATNING NAZARIY MODELI VA ILMIY YONDASHUVLARI 513
Abikayumov Bekzod Turdiniyozovich
TEMIR YO‘L TRANSPORTIDA BOJXONA NAZORATI VA RASMIYLASHTIRUVINI RAQAMLASHTIRISH: ERISHILGAN NATIJALAR, STATISTIK TAHLIL VA USTUVOR YO‘NALISHLAR 517
Berdiyev Abbos
THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PRACTICES AND ACADEMIC STAFF WORK EFFICIENCY 522
Sultonboyeva Munira Bahodirovna
Sultanova Kamila Muktorali kizi
FEATURES OF INVESTMENT BEHAVIOUR IN THE CONTEXT OF FINTECH DEVELOPMENT 527
Karimova Nurjakhon Olim kizi
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSIYALARNING ROLI 532
Amirov Otabek Xudoyberdi o‘g‘li
TEMIR YO‘L TRANSPORTINING SAMARALI RIVOJLANISHINI TA’MINLASH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBA 535
Mannonov Shoxruhmirza Abdurashid o‘g‘li
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASI MOLIYAVIY NATIJALAR AUDITIDA RAQAMLI VOSITALAR VA IQTISODIY-MATEMATIK MODELLASHTIRISH 539
Bekchanov Faxriddin Atabekovich
МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА 543
Караматдинова Айсауле Парахатовна
MINTAQALARDA GENERATIV SUN’IY INTELLEKT INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 546
Saidov Jaloladdin Allaberganovich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA INTERNETMARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 550
Pirmatov Oybek Shovkat o'g'li
KORXONALARNING INVESTITSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 554
Almanov Xurshid Ismoilovich
SANOAT KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 557
Choriyev Tolib A'zamovich
ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПЛАТФОРМ НА ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТОРОВ ФОНДОВОГО РЫНКА 563
Каримова Нуржахон Олим кизи
HUDUDLARNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH ORQALI MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI QO'LLABQUVVATLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 568
Ismoilov Azizbek Rustamjon o'g'li
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOATINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 572
Isoqova Aziza Alisher qizi
O'ZBEKISTONDA TIBBIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISHDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 576
Nazarov Baxrom Mustafayevich
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOATINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 579
Isoqova Aziza Alisher qizi
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 582
Otabek Oltiboyev
EKSPORT FAOLIYATIDA VALYUTA NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH: KONSIGNATSIYA, DEBITOR QARZDORLIK VA RAQAMLASHTIRISH 585
Israilov Avazbek Rustam o'g'li
НОВЫЙ ЭТАП ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ТРАНСФОРМАЦИЯ РЫНКА КАПИТАЛА 589
Камола Назарова
XALQARO UNIVERSITET MENEJMENTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN BOSHQARUV 593
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA IQTISODIY RISKLARNI BOSHQARISH 595
Nurullayeva Mexribon Muratovna
OLIY TA'LIM TASHKILOTLARINING MILLIY VA XALQARO REYTING INDIKATORLARI MUVOFIQLIGI: BOSHQARUV TAHLILI 598
Mamajonova Muxlisaxon Muzaffar qizi
ФИНАНСОВАЯ ПРОЗРАЧНОСТЬ ТЕКСТИЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ КАК УСЛОВИЕ ДОСТУПА К БАНКОВСКОМУ КРЕДИТОВАНИЮ 603
Дадабоева Муштари Хамидиллаевна
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH: MAVJUD HOLAT, MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 606
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi
TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATIDAN KELADIGAN DAROMADLARNI IQTISODIY PROGNOZLASH 611
Ulugbek Nurullaev
AGROKLASTERLARNING YER RESURSLARI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI 617
Berdiyev Abdumalik Hakimovich
QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURS SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN OPTIMAL FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI 622

Shixiyev Raxim Muxammedovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ASALARICHILIK TARMOG‘INI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YO‘NALISHLARI 627

Farmanov Jonibek Ziyadullaevich

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИННОВАЦИЙ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ УЗБЕКИСТАНА 631

Шомуродов Равшан Турсункулович

Йўлдошходжаев Сарвар Бахромхожаевич

MINTAQAVIY INTEGRATSIYA JARAYONLARI: YEVROOSIYO IQTISODIY ITTIFOQI (YEOII) IQTISODIY BARQARORLIGI VA O‘ZBEKISTON TASHQI IQTISODIY MANFAATLARI MUTANOSIBLIGI 635

Arzikulov Muhammad Ali

Toshpulatova Laylo

INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISHDA MOLIYA-KREDIT DASTAKLARI VA VOSITALARINING O‘RNI 639

I. Madaminov

YER BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 643

Ubaydov Mirshod Ismailovich

RAQAMLI INFRATUZILMADA SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA KONTENT TAQSIMLASH TIZIMLARINI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 647

Xujamatova Shaxlo Abdusalom qizi

HUDUDLARNING INVESTITSIONINNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI KO‘P O‘LCHOVLI TAKSONOMIK BAHOLASH USLUBIYOTI 652

Xatamova Manzura Ochildiyevna

SOLIQ NIZOLARINI HAL ETISHDA MUQOBIL NIZOLARNI BARTARAF ETISH USULLARINING IQTISODIY AHAMIYATI 659

Solihova Xumora Xasan qizi

AHOLI DAROMADLARINING IQTISODIY MAZMUNIGA BO‘LGAN QARASHLAR EVOLYUTSIYASI 663

Abidova Shahnoza Abduvaliyevna

QISHLOQ XO‘JALIGIGA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSIYALARNI KOBB-DUGLAS MODELI ORQALI TAHLIL QILISHDA COCHRANE-ORCUTT PROTSEDURASINI QO‘LLASH 667

Badalov Jamshid Jamolovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR ELEKTRON SAVDOSINI BOSHQARISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 672

Tuychiyev Shavkatjon Shokirali o‘g‘li

MOLIYAVIY BARQARORLIK VA FUNKSIONAL SAMARADORLIK UZILISHI 676

Kurambayev Alisher Saburbayevich

TEMIR YO‘L TRANSPORTIDA “UNBUNDLING” SHAROITIDA INFRASTRUKTURADAN FOYDALANISH TARIFLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIYMETODOLOGIK VA NAZARIY ASOSLARI 679

Samandarov Doniyorbek Odilbekovich

Rizakulov Sherzod Shermuratovich

TASHABBUSLI BUDJET MEXANIZMI ORQALI HUDUDIY INFRATUZILMA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 684

Mirzayev Xursanmurod Egamberdiyevich

TEMIR YO‘L YO‘LOVCHI TASHISH IQTISODIY SAMARADORLIGINING NAZARIY ASOSI 687

Eshboyev Ulug‘bek Farxodovich

UO'K: 656.2:338.5

TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH IQTISODIY SAMARADORLIGINING NAZARIY ASOSI

Eshboyev Ulug'bek Farxodovich
"O'zbekiston temir yo'llari" AJ Iqtisodiy tahlil va prognozlash departamenti yetakchi mutaxassisi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
"Yashil iqtisodiyot" kafedrasi mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Temir yo'l yo'lovchi tashish korxonalari faoliyatining iqtisodiy samaradorligini an'anaviy "natija/xarajat" nisbati orqali baholashning nazariy jihatdan yetarli emasligi hamda samaradorlik kategoriyasini ko'p darajali tizim sifatida qayta talqin qilish zarurati tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi yo'lovchi tashish korxonasida samaradorlikni shakllantiruvchi omillar tizimini aniqlash hamda uni texnologik-operatsion, moliyaviy-iqtisodiy va ijtimoiy-tizimli darajalar muvozanati sifatida asoslashdan iborat. "O'ztemiryo'lyo'lovchi" AJning 2020–2025-yillardagi statistik ma'lumotlari tahlil qilinib, mavjud ilmiy yondashuvlar ikki mezon — resurs sarfini miqdoriy o'lchash darajasi va ijtimoiy vazifani hisobga olish darajasi — bo'yicha xaritalashtirilgan. Natijalarga ko'ra, yo'lovchi aylanmasi 2,10 marta va vagon-kilometr hajmi 1,72 marta oshgan sharoitda bandlik darajasi 22,0 foizga o'sgani hamda bu holat yo'lovchi oqimi va quvvatning turli sur'atlarda tiklanganini ko'rsatishi aniqlangan. Mavjud sakkizta nazariy yondashuvda taklif etilgan quvvat, realizatsiya qilingan quvvat va ijtimoiy vazifani yagona baholash tartibida birlashtirish masalasi yetarlicha yoritilmagani asoslangan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy samaradorlik, temir yo'l transporti, yo'lovchi tashish, ko'p darajali baholash, tariflarni tartibga solish, kompensatsiya mexanizmi.

KIRISH

Yo'lovchi tashish temir yo'l tarmog'ining iqtisodiy jihatdan o'ziga xos bo'g'ini hisoblanadi: poyezd e'lon qilingan jadval bo'yicha jo'naydi, resurs chipta sotilishidan avval sarflanadi, sotilmagan o'rindiq esa poyezd jo'nagan zahoti iqtisodiy qiymatini yo'qotadi. Iqtisodiy samaradorlik nazariyasida qabul qilingan "natija/xarajat" nisbati mahsulot erkin narxda sotilgan, sotilmagan qismi zaxiraga qo'yilgan va resurs sarfi talabga qarab tartibga solingan holatda ishonchli natija beradi. Yo'lovchi tashish korxonasida esa mazkur uchala shartning o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Mazkur tezisning maqsadi — samaradorlik kategoriyasining mazmunini yo'lovchi tashish korxonasining texnologik va institutsional tuzilishidan kelib chiqib qayta asoslash hamda uni shakllantiruvchi omillar tizimini aniqlashdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI

Neoklassik unumdorlik nazariyasi M. Farrell tomonidan asoslangan chiquvchi va kiruvchi parametrlar nisbatiga tayanadi [1], biroq bu nisbat taklif etilgan va realizatsiya qilingan quvvatni alohida ajratib ko'rsatmaydi. M. Farsi, M. Filippini va V. Grin Shveytsariya temir yo'l kompaniyalari misolida kuzatilmaydigan geterogenlikni hisobga olish samaradorlik baholarining aniqligini oshirishini ko'rsatgan [2], J. Kovi esa mulkchilik shakli bilan texnik samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlikni tekshirgan [3]. Ushbu ishlarda mavsumiy tebranish va quvvat zaxirasi samaradorlikka ta'sir qiluvchi omillar sifatida qayd etilgan bo'lib, ularning tarmoqqa xos sabablarini yanada chuqurroq o'rganish imkoniyati mavjud.

Transaksion xarajatlar va rag'bat nazariyasi masalaning boshqa qirrasini ochib beradi. J.-J. Laffon va J. Tirol tartibga solinadigan korxona uchun rag'bat shartnomalari nazariyasini ishlab chiqib, xarajatlarni to'liq qoplash tartibida tejash rag'batini kuchaytirish imkoniyatlari mavjudligini asoslagan [4]. B. Xolmstrom va P. Milgrom esa o'lchanadigan ko'rsatkichga bog'langan rag'bat tizimida o'lchanmaydigan vazifalarni ham hisobga olish muhimligini ko'rsatgan [5]. Mazkur nazariy apparat kompensatsiya tartibini baholash uchun bevosita mos keladi hamda uni temir yo'l yo'lovchi tashishiga tizimli tatbiq etish ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Talab, sifat va tarif nazariyasi yo'nalishida M. Uordman qatnov chastotasi, yo'lda bo'lish vaqti va chipta narxining talabga ta'sirini miqdoriy o'lchagan [6], J. Preston esa talab bilan taklif o'rtasidagi vaqt nomuvofiqligini

muhim omil sifatida ajratgan [7]. H. Moring qatnov chastotasi oshganda kutish vaqti qisqarishi hisobiga miqyos tejamkorligi yuzaga kelishini ko‘rsatgan [8], K. Talluri va G. van Rayzin esa quvvati qat’iy belgilangan va mahsuloti zaxiraga to‘planmaydigan tizimlar uchun daromadni boshqarish nazariyasini ishlab chiqqan [9]. Ushbu ishlarda talab tomoni chuqur modellashtirilgan bo‘lib, korxonaning ichki resurs rejimini yanada kengroq tadqiq etish imkoniyati mavjud.

Sanab o‘tilgan yondashuvlarni ikki o‘lchov — resurs sarfini miqdoriy o‘lchash darajasi va ijtimoiy vazifani hisobga olish darajasi — bo‘yicha joylashtirish shuni ko‘rsatadiki, ikkala o‘lchovni bir vaqtda yuqori darajada qamrab olish yo‘nalishini yanada rivojlantirish zarurati mavjud: chegaraviy tahlil va rag‘bat nazariyasi resurslarni chuqur o‘lchashga yo‘naltirilgan bo‘lsa, ijtimoiy samaradorlik yondashuvi ijtimoiy vazifalarni kengroq hisobga oladi. Mazkur tezis aynan ushbu ikki yo‘nalishni o‘zaro uyg‘unlashtirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tahliliy usul qo‘llanildi: yo‘lovchi tashish korxonasi sanoat korxonasi bilan sakkizta belgi bo‘yicha qiyoslanib, ularning samaradorlik mazmuniga ta’siri aniqlandi (1-jadval).

1-jadval
Temir yo‘l yo‘lovchi tashish korxonasini sanoat korxonasidan farqlovchi belgilar[1]

Belgi	Sanoat korxonasi	Yo‘lovchi tashish korxonasi	Samaradorlikka ta’siri
Mahsulotning saqlanishi	Sotilmagan mahsulot omborga to‘planadi	Sotilmagan o‘rindiq poyezd jo‘nagach iqtisodiy qiymatini yo‘qotadi	Bo‘sh quvvatdan samarali foydalanish zarurati yuzaga keladi
Ishlab chiqarish rejimi	Buyurtma yoki talab bo‘yicha	E’lon qilingan jadval bo‘yicha	Sarf yo‘lovchi oqimidan qat’i nazar amalga oshadi
Talabning tebranishi	Prognozlanadi va silliqlanadi	Mavsumiy, sutkalik va yo‘nalishli tebranish	Quvvat eng yuqori yuklamaga moslab saqlanadi
Narx va zararning qoplanishi	Bozor narxi, zarar mulkdor hisobidan	Tartibga solinadigan tarif, zarar byudjet hisobidan	Tejash rag‘batini kuchaytirish imkoniyati mavjud
Ijtimoiy majburiyat	Mavjud emas	Kam bandlikdagi yo‘nalishlar davlat buyurtmasi bilan saqlanadi	Samaradorlikni oshirishda ijtimoiy vazifalarni hisobga olish zarurati yuzaga keladi

Belgilarning birgalikdagi ta’sirini tekshirish uchun “O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” AJning 2020–2025-yillardagi rasmiy statistik ma’lumotlari asosida asosiy ko‘rsatkichlar dinamikasi tahlil qilindi. Samaradorlikning shakllanish zanjiri uchta bosqichga ajratildi: resurslarning taklif etilgan quvvatga (o‘rindiq-kilometr, vagon-kilometr) aylanishi, quvvatning yo‘lovchi tomonidan realizatsiya qilinishi (yo‘lovchi-kilometr) va moliyaviy natijaning tarif hamda kompensatsiya orqali shakllanishi. Ushbu uch bosqichdan kelib chiqib, samaradorlikni baholash uch darajali tizim asosida qurildi.

NATIJALAR

Asosiy ko‘rsatkichlarning 2020–2025-yillardagi dinamikasi 2-jadvalda, ularning nisbiy ajralishi esa 1-rasmda keltirilgan.

2-jadval
“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” AJning asosiy iqtisodiy ko‘rsatkichlari, 2020- va 2025-yillar[2]

Ko‘rsatkich	2020-yil	2025-yil	O‘zgarish
Yo‘lovchi aylanmasi, mln yo‘l.-km	1 794,9	3 761,6	2,10 marta
Vagon-kilometr hajmi, mln km	63,7	109,4	1,72 marta
Vagonning o‘rtacha bandligi, nafar	28,19	34,38	+22,0 %
1 yo‘l.-km ekspluatatsion xarajat, so‘m	225,6	566,7	2,51 marta
1 yo‘l.-km daromad, so‘m	127,0	242,2	1,91 marta
Yillik zarar, mln so‘m	×	**351 530,2**	×

1 Manba: muallif tomonidan tizimlashtirilgan.
2 Manba: “O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” AJ ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

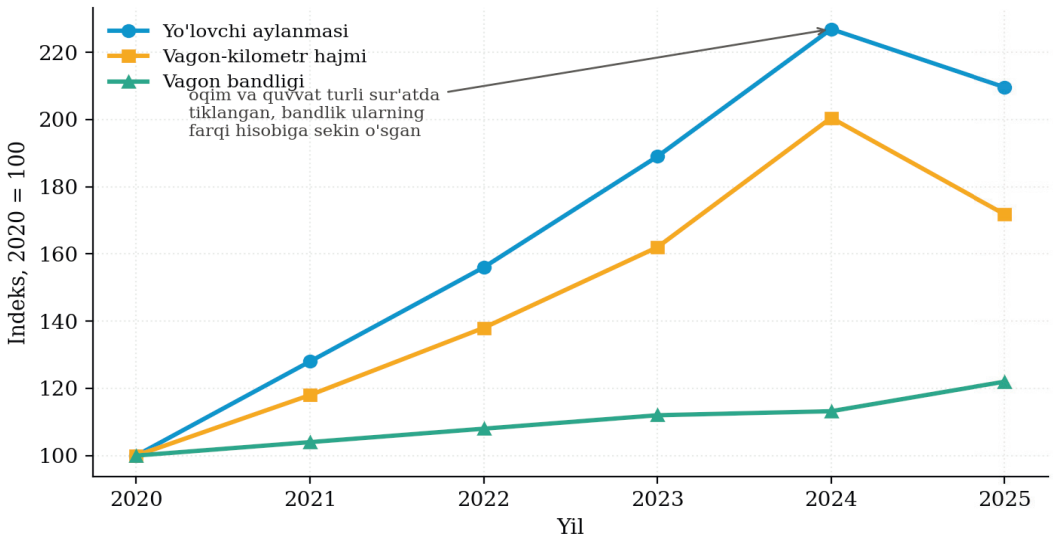

1-rasm. Asosiy ko'rsatkichlarning nisbiy ajralishi, 2020–2025-yillar (2020-yil = 100 foiz)[3]

Jadval va rasmdan ko'rinib turibdiki, yo'lovchi aylanmasi 2,10 marta va vagon-kilometr hajmi 1,72 marta o'sgan sharoitda vagonning o'rtacha bandligi 22,0 foizga oshgan. Bir yo'lovchi-kilometrga ekspluatatsion xarajat 2,51 marta, daromad esa 1,91 marta oshgan. Natijada, 2025-yilda 351 530,2 mln so'mlik moliyaviy natijani qoplash maqsadida byudjetdan 539 609,3 mln so'm kompensatsiya ajratilgan. Ushbu raqamlar oqim, quvvat va moliyaviy natijaning uchta mustaqil bosqichda, turli subyektlar qarorlari asosida shakllanishini tasdiqlaydi.

Aniqlangan uch bosqichdan kelib chiqib qurilgan samaradorlikni baholashning ko'p darajali tizimi 2-rasmda keltirilgan.

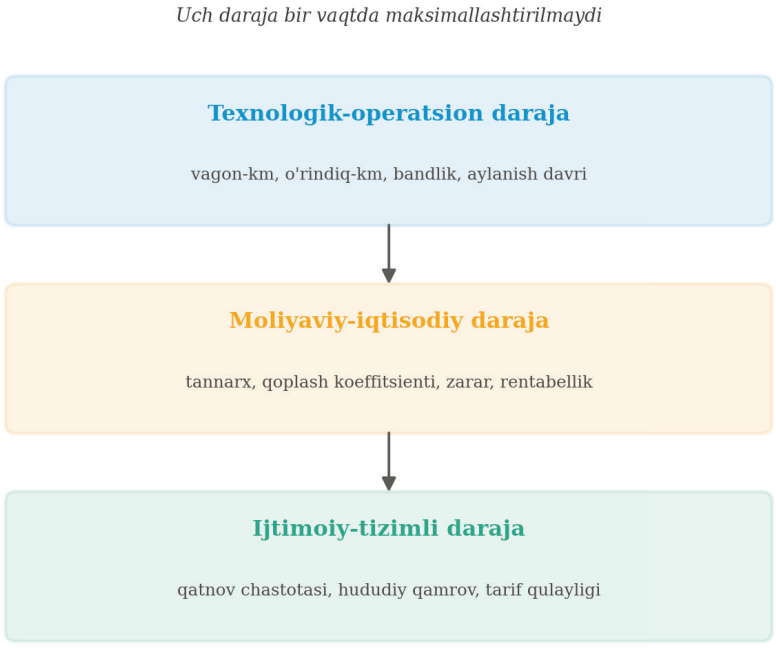

2-rasm. Temir yo'l yo'lovchi tashish korxonasi samaradorligini baholashning uch darajali tizimi[4]

Uch darajani bir vaqtning o'zida maksimal darajaga yetkazish o'zaro muvozanatni talab qiladi: jadvalni siyraklashtirish texnologik ko'rsatkichni yaxshilashi mumkin, ayni paytda chipta daromadi va hududiy qamrovga ta'sir ko'rsatadi; tarifni oshirish moliyaviy ko'rsatkichni yaxshilashi mumkin, ayni paytda ijtimoiy qulaylikni hisobga

3 Manba: muallif hisob-kitoblari.
4 Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

olish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu bois samaradorlik yagona nisbat sifatida emas, balki uch darajaning kelishilgan muvozanati sifatida talqin qilinishi lozim.

MUHOKAMA

Olingan natijalar J.-J. Laffon va J. Tirolning rag‘bat nazariyasini [4] yo‘lovchi tashish kontekstiga tatbiq etadi: zararning byudjet hisobidan to‘liq qoplanishi sharoitida korxona erishgan tejamkorlik kompensatsiya miqdorining kamayishi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin, ya’ni tejash natijasini korxonada saqlab qolish imkoniyati kompensatsiya mexanizmiga bog‘liq. Demak, kompensatsiya tartibi samaradorlikning tashqi sharti emas, balki uning bevosita omili sifatida qaralishi lozim.

Bandlik darajasining oqim va quvvat o‘sish sur’atlaridagi farq hisobiga nisbatan sekin o‘sishi K. Talluri va G. van Rayzin ishlab chiqqan [9] daromadni boshqarish nazariyasining yo‘lovchi tashishga tatbiq etilishidagi o‘ziga xos xususiyatni ko‘rsatadi: quvvat vagon birligida bo‘linmasligi sababli talabning o‘ndan bir foizga o‘zgarishi tarkibdan mos ravishda vagon chiqarish imkonini bermaydi, natijada oraliq holatlarda qo‘shimcha quvvat saqlanib qoladi.

Amaliy nuqtai nazardan, natijalar samaradorlikni baholash va rag‘batlantirish tizimini bitta ko‘rsatkichga emas, balki uch darajaning muvozanatiga asoslash zarurligini ko‘rsatadi. Tadqiqot kompaniya darajasida amalga oshirilgan bo‘lib, uning yo‘nalishlar kesimidagi tatbiqi keyingi tadqiqotlar doirasini kengaytirish imkonini beradi.

XULOSA

O‘tkazilgan tahlil temir yo‘l yo‘lovchi tashish korxonalari samaradorligini an’anaviy “natija/xarajat” nisbati bilan bir qatorda kengroq mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiqligini hamda uning mazmuni resurslarning taklif etilgan quvvatga, so‘ngra realizatsiya qilingan quvvatga va nihoyat moliyaviy natijaga aylanish zanjiridan kelib chiqishi lozimligini asosladi. Sakkizta nazariy yondashuvning qiyosiy tahlili taklif etilgan quvvat, realizatsiya qilingan quvvat va ijtimoiy vazifani yagona baholash tartibida o‘zaro uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini yanada rivojlantirish zarurligini ko‘rsatdi.

Amaliy nuqtai nazardan, taklif etilgan uch darajali (texnologik-operatsion, moliyaviy-iqtisodiy, ijtimoiy-tizimli) tizim samaradorlikni baholash va rag‘batlantirish mexanizmini takomillashtirish uchun nazariy asos yaratadi. Keyingi tadqiqotlarda uch darajani birlashtiruvchi integral ko‘rsatkichni ishlab chiqish va uni yo‘nalishlar kesimidagi ma’lumotlar asosida sinash dolzarb yo‘nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Farrell M. J. The Measurement of Productive Efficiency // *Journal of the Royal Statistical Society. Series A*. — 1957. — Vol. 120, No. 3. — P. 253–290.
2. Farsi M., Filippini M., Greene W. Efficiency Measurement in Network Industries: Application to the Swiss Railway Companies // *Journal of Regulatory Economics*. — 2005. — Vol. 28, No. 1. — P. 69–90.
3. Cowie J. The Technical Efficiency of Public and Private Ownership in the Rail Industry: The Case of Swiss Private Railways // *Journal of Transport Economics and Policy*. — 1999. — Vol. 33, No. 3. — P. 241–252.
4. Laffont J.-J., Tirole J. *A Theory of Incentives in Procurement and Regulation*. — Cambridge, MA: MIT Press, 1993. — 705 p.
5. Holmström B., Milgrom P. Multitask Principal-Agent Analyses: Incentive Contracts, Asset Ownership, and Job Design // *Journal of Law, Economics, and Organization*. — 1991. — Vol. 7. — P. 24–52.
6. Wardman M. Public Transport Values of Time // *Transport Policy*. — 2004. — Vol. 11, No. 4. — P. 363–377.
7. Preston J. Rail Transport Economics and Policy Analysis // *Transport Reviews*. — 2021.
8. Mohring H. Optimization and Scale Economies in Urban Bus Transportation // *The American Economic Review*. — 1972. — Vol. 62, No. 4. — P. 591–604.
9. Talluri K. T., van Ryzin G. J. *The Theory and Practice of Revenue Management*. — New York: Springer, 2004. — 717 p.
10. “O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” AJ statistik ma’lumotlari, 2020–2025-yillar. — Toshkent, 2026.

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Bosh muharriri: Mo‘minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o‘rinbosari: Nasimov Rashid

Muharrir: Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih: Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner: Egamberdiev Elyor

“Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt” jurnali 23.10.2020-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№1124 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

LOGIN
DATA